

A magyar kórházi ellátórendszer fejlődéstörténete a felvilágosult abszolutizmustól a II. világháború végéig

Ágoston István¹, Vas Gábor¹, Endrei Dóra^{1,2}, Zemplényi Antal^{1,3}, Molics Bálint^{1,4}, Szarka Evelin^{1,5}, Cs. Horváth Zoltán⁶, Boncz Imre¹

¹ Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar, Egészségbiztosítási Intézet Egészség-gazdaságtani, Egészségpolitikai és Egészségügyi Menedzsment Tanszék

² Pécsi Tudományegyetem, Klinikai Központ

³ Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Főigazgatóság

⁴ Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Fizioterápiás és Táplálkozástudományi Intézet

⁵ Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Dékáni Hivatal

⁶ Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség- és Szervezetfejlesztési Intézet (GYEMSZI) Térségi Egészség-szervezési Központ (TESZK), Pécs

Összefoglalás

A tanulmány célja a hazai kórházak kialakulásának és fejlődéstörténetének bemutatása, különös tekintettel a jogszabályi környezet változásaira. A felvilágosult abszolutizmus keretei között zajlott le a szegényügy és a kórházügy szétválasztása, amely eredményeként létrejött a modern értelemben vett, kizárólagosan betegápolással foglalkozó kórház intézménye. A kiegyezést követően szabályozásra került a kórházak helye és szerepe az egészségügyben, amely eredményeként az 1867-ben az országban 44 kórház száma 1915-re 427-re bővült. Az I. világháborút lezáró trianoni békeszerződés hazánk egészségügyét érintő hatásainak eredményeként a kórházak száma 183-ra csökkent, hasonló csapást a hazai kórházügy fejlődésére a II. világháború mért. A történelmi előzményekből megállapítható, hogy a kórházügy fejlődéséhez elengedhetetlenül szükséges a kórházak szerepének, működési feltételeinek egyértelmű jogszabályi meghatározása, valamint világos, kiszámítható és előre látható finanszírozási feltételek megteremtése. Napjaink egészségügyének kihívása ennek a rendszernek a megteremtése.

Kulcsszavak: fekvőbeteg ellátó rendszer, kórház történet, kórházi kapacitás, kórházi ágyszám

The phylogeny of Hungarian hospital care system from the enlightened absolutism to the World War II

Summary

The aim of this study was to present the history of formation and development of the Hungarian national hospital system, with special regard to the present legal environment. Within the framework of enlightened absolutism took place the separation of the poor relief from hospital care. This led to the formation of a hospital system, that was exclusively engaged - in a modern sense - with nursing care. After the Compromise of 1867 the place and role of hospitals in the health care system was legally regulated and as a result the number of local hospitals expanded from 44 (in 1867) to 427 (in 1915). The Trianon Peace Treaty in 1920, that closed World War I., had a devastating effect also on the health care system of the curtailed country. The number of hospitals decreased from the 427 to a mere 183. From the historical antecedents can be stated, that to the development of a hospital system the determination of unequivocal legal definition of hospital's role and operating conditions are as essential as creating clear, predictable and foreseeable financial conditions. The challenge of today's health care is creating such a system.

Keywords: inpatient care system, hospital story, hospital capacity, number of hospital beds

Irodalom

1. Lizbauer F. X. Codex sanitario-medicinalis Hungariae. Buda. 1852–1861;
2. Magyarai-Kossa Gy. Magyar Orvosi Emlékek. Budapest - Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat 1929–1933;
3. Sinkovics M, Sander Z. A magyar kórházak évszázadai. Budapest - MOTESZ 1989;
4. Szvitecz Zs. Az egészségügyi ellátórendszer statisztikája a kezdetektől a huszadik század közepéig. Budapest - Központi Statisztikai Hivatal 2004;
5. Buda J. A betegápolás története Pécsi Tudományegyetem Pécs - Egészségügyi Főiskolai Kar Jegyzet 2004; 91-97.
6. Balázs P. Magyarország egészségügyének európai jogharmonizációja a XVIII. Században. *Lege Artis Medicinae*. 2005;15(1):80-83.
7. Kapronczay K. Egészségi és katonaegészségügyi állapotok a Rákóczi-szabadságharc idején. *Valóság*. 2008; 51(12):1-8.
8. Ringelhann B. Az egri megyei kórház elődeinek vázlatos története 1726–1950. Eger 1960; 2–51.
9. Szentkláray J. A Szent Erzsébet Apácarend Női Kórháza Magyar Kórház. 1941; 10(11): 291.
10. Kiss L. Az ispotálytól a modern kórházig Századvég 2009; (37): 50.
11. George S. Rousseau et al. Private Asylum to University Clinic: Hungarian Psychiatry, 1850–1908. *Framing and Imagining Disease in Cultural History*. 2003; 190–213.
12. Györy T. Az orvostudományi kar története. Budapest Egyetemi Nyomda 1936;
13. Lizbauer F. X. Codex sanitario-medicinalis Hungariae. II. Buda 1852; 271.
14. Oláh A. Új hold új király – a magyar népi orvoslás életrajza. Budapest - Gondolat Kiadó 1986; 91.
15. Balázs P.: Egy rendelet méltánytalan sorsa. *Lege Artis Medicinae* 2003; 13(4):340-343.
16. Balázs P. Szervezett egészségügyünk 1770-es alaprendelete Generale Normativum in Re Sanitatis. Piliscsaba - Magyar Tudománytörténeti Intézet 2004;
17. Kapronczay K A magyarországi közegészségügy története Budapest - Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 2008; 70-73.
18. Grósz L. Emlékirat a hazai betegápolási ügy keletkezése, fejlődése, jelenlegi állásáról: különös tekintettel a betegápolás költségeire. Buda - Magyar Királyi Tudomány Egyetem Nyomda 1869; 3-20
19. Antall J., Kapronczay K.: A magyar egészségügy az abszolutizmus és a dualizmus korában. *Magyar tudomány*, 1989; 34(96.): 904.
20. Kárné C. Gazdálkodás az egészségügyben, különös tekintettel a kórházak gazdálkodására Sopron - PhD értekezés 2005; 44.
21. Kapronczay K.: Az ápolás-, ápolóképzés és kórházügy története Magyarországon. Budapest - Semmelweis Orvostörténeti Múzeum 2005; 49-50.
22. Hahn G. A magyar egészségügy története Budapest - *Medicina* 1960; 94.
23. Szabadfalvi A.: A magyar kórházak elmúlt negyven éve. *Egészségügyi Gazdasági Szemle* 2002; 40(4) 382- 387.
24. 1300/1932 NMM rendelet
25. Kiss L.: Az ispotálytól a modern kórházig Századvég 2009; (37): 69-72.
26. Kapronczay K.: Fejezetek 125 év magyar egészségügyének történetéből. Budapest - Semmelweis Orvostörténeti Múzeum 2002; 121-122.
27. Sinkovics M. Sandner Z.: A magyar kórházak évszázadai. Budapest - MOTESZ 1989; 20.
28. Melly J. A kórházkultúra fejlődése. Budapest - Szfv. Házinyomda 1934; 329.